

Дронжек Н.В.

Формування основ правової культури дітей старшого дошкільного віку в сучасних умовах

*Дронжек Наталія Валеріївна, викладач кафедри дошкільної освіти
Кримський інженерно-педагогічний університет, м. Сімферополь, Крим*

Анотація. У статті розглядається проблема формування основ правової культури дітей дошкільного віку в сучасних як результат правового виховання; розкриваються шляхи формування основ правової культури дошкільників. Розкриваються психолого-педагогічні особливості дітей старшого дошкільного віку. Розглядається психолого-педагогічне обґрунтування шляхів формування правової культури дітей дошкільного віку в сучасних умовах.

Ключеві слова: *правове виховання, правова культура, дошкільники старшого віку, правова культура особистості, компоненти правової культури*

На сучасному етапі розвитку суспільства пріоритетним напрямком світового розвитку життя є процес правового виховання підростаючого покоління. У цих умовах система виховання і освіти молодого покоління все більше орієнтується на гуманізацію, прищеплення маленьким громадянам загальнолюдських і національних цінностей, покладених в основу прав і свобод людини і громадянина. Першоосновою демократичного ладу є людина, а її життя, честь, гідність, права і свободи - найвищими соціальними цінностями. Саме тому формування правової культури громадян стає одним з головних завдань національної освіти. Оволодіння особистістю правовою культурою розглядається як результат правового виховання яке необхідне для виховання підростаючого покоління.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що в теорії і практиці виховання дітей старшого дошкільного віку намітилися прогресивні тенденції виховання громадянських якостей. Але проблема виховання основ правової культури особистості не знайшла в теорії достатньої розробки: не визначені цілі та конкретні завдання, зміст правового виховання, що не виявлено психолого-педагогічні умови виховання правової культури дошкільнят.

Оволодіння особистістю правовою культурою розглядається як результат правового виховання. Правова культура особистості - явище конкретно-історичне і має тісний зв'язок з правовою культурою суспільства. Ядром правової культури суспільства є розвинене суспільну правосвідомість, де формується сама ідея закону, держави і влади.

В даний час розроблені принципи (Т.В. Болотіна), зміст (Я.В. Соколов, В. В. Антонов), форми і методи (А.С. Пругченков, Е.С. Шабельник, М.А. Шкробова), умови (А.Ф. Нікітін, С.А. Морозова, Т.А. Степанова, Е.А. Певцова, З.К. Шнекендорф, А.Н. Тубельський, Н.І. Еліасберг) цивільно-правового виховання школярів.

Спираючись на дослідження в області емоційної сфери дошкільників (А.В. Запорожець, А.Д. Кошелева, Я.З. Неверович, Л.П. Стрелкова та ін.), ми можемо припустити, що знання про права людини послужать рішенням морального розвитку особистості.

За рекомендацією ЮНЕСКО навчання правам людини, зокрема правове виховання, пропонується починати на дошкільному рівні. Сьогодні у вітчизняній дошкільній педагогіці ця проблема тільки розробляється, викликаючи інтерес у дослідників і практиків (Т.Н. Доронова, С.А. Козлова, Л.Г. Голубева, О.Л. Князева, О.В. Соловйова, Л.І. Смагіна, С.А. Соловей, С.Н. Щеглова).

Нині аналіз науково-педагогічної літератури та практики дозволив нам зробити висновок: незважаючи на наявність досить великої літератури з проблем правового виховання, не всі його теоретичні аспекти розроблені в рівній мірі. Серед найбільш актуальних залишається проблема правового виховання дітей дошкільного віку. Зріс інтерес до правового виховання і в дошкільному віці. С.А. Козлова зазначає, що потрібно сформувати у дитини уявлення про самого себе, про його права та обов'язки і необхідно не тільки повідомляти йому ці знання, а й формувати оцінне ставлення до соціальних явищ, фактів, подій і вчити застосовувати отримані знання в різноманітних формах власної діяльності дошкільника [1].

Разом з тим, аналіз досліджень показав, що проблемі формування морально-правових уявлень старших дошкільників в системі дошкільної освіти приділено недостатньо уваги. У зв'язку з цим, розгляд даної проблеми є актуальним в силу підвищення вимог суспільства до правової культури, соціалізації дошкільників в сучасних умовах.

Метою даної статті є психолого-педагогічне обґрунтування шляхів формування основ правової культури дітей старшого дошкільного віку.

Правове виховання займає особливе місце у вихованні людини, адже воно є визначальним чинником формування громадянськості, духовності, а також естетичної, трудової, економічної та правової культури. Формування правової культури особистості відбувається в межах вікових особливостей і вимагає певного рівня розумового розвитку дитини, здатності сприймати, застосовувати і оцінювати норми і вчинки; емоційного розвитку, зокрема здатності співпереживати, співчувати; особистого досвіду свідомих морально-правових справ та їх самооцінки.

В системі правової освіти населення, починаючи з дитинства, важливу роль відіграє формування та постійний розвиток правової культури. Дошкільний вік – це початкова ланка системи освіти та найбільш сприятливий період для формування моральних якостей особистості як основи правової компетентності громадян.

У дошкільному віці створюються сприятливі умови для морально-правового розвитку дітей. У цей період починає реально формуватись особистість дитини, зростає дієвість морально-правових уявлень, формуються перші морально-правові судження й оцінки, емоційно-вольова сфера з ієрархією інтересів і мотивів поведінки, що, відповідно, детерміновано соціальним оточенням, насамперед типовими для даного етапу розвитку взаємин з дорослими.

Емоційний розвиток дитини-дошкільника тісно пов'язаний з розвитком його моральних уявлень і почуттів. Динаміка і зміст уявлень про моральні якості в дошкільному віці характеризується наступним чином згідно з віком дошкільнят:

3-4 роки. Складаються елементарні уявлення про те, що "таке добре, а що таке погано". Формується негативне ставлення до грубості і жадібності. На основі прикладів з досвіду дитини, його конкретних вчинків, розвиваються уявлення про доброту, взаємодопомогу, дружбу, правдивості.

4-5 років. Розвиваються уявлення про справедливість, доброту, дружбу, чуйності на основі аналізу повсякденних ситуацій та літературних творів.

5-6 років. Розвиваються узагальнені уявлення про правдивість, справедливість, сміливість, скромності, ввічливості, працьовитості, чуйності, дбайливості на конкретних прикладах. Складається негативне ставлення до таких аморальних якостей, як хитрість, брехливість, жорстокість, себелюбство, боягузтво і т.д [2].

Таким чином, в дошкільному віці формуються уявлення о правах та свободах особистості, уявлення про соціальну дійсність, формування та звичка діяти відповідно до знайомих йому норм поведінки.

На нашу думку, правова культура дитини – це поліфункціональне особистісне утворення, яке народжується в результаті формування основ правосвідомості і навичок саморегуляції правової поведінки на основі ціннісно-мотиваційного ставлення до громадських норм життя.

У соціальній, юридичній літературі визнані такі компоненти правової культури, як правова свідомість, повага до права, законслухняна поведінка. Компонентами правової культури дитини в педагогічній літературі визнані: інформаційно-пізнавальний, емоційно-оцінний та поведінково-діяльнісний [3].

Процес правового виховання може здійснюватися через формування трьох компонентів: інформаційно-пізнавального, емоційно-оцінного та поведінково-діяльнісного. Критеріями правового виховання у дитини дошкільного віку є: знання дітей про свої права та обов'язки, оцінка власної поведінки і поведінки інших людей з точки зору норм права, оперування правовими знаннями у власній поведінці та реалізація правової поведінки у різних видах діяльності, повнота знань і потреба в отриманні нових знань, вміння адекватно оцінити свої і чужі вчинки з точки зору норм права, вміння оперувати знаннями з реалізації власної правової поведінки, сформованість якостей самоконтролю, самооцінки результатів діяльності, вміння дотримуватися заборони і виконувати обов'язки.

Формування правової культури особистості починається у сім'ї і дошкільному закладі, де створюється необхідна атмосфера визнання індивідуальності дитини, поваги до його особистості, а самій дитині надається можливість реалізувати свої людські права.

У ДНЗ створюються умови для набуття дошкільниками досвіду усвідомлених суспільних дій, правомірної поведінки й толерантного спілкування на основі поваги до прав інших людей.

Необхідно також пам'ятати, що формування морально-правової культури у дітей багато в чому залежить від загальної соціально-правової ситуації, рівня право-

вої культури педагогів та батьків, а також ефективності форм, засобів та методів первісної правової освіти.

Вимоги до змісту і методів навчання і виховання, реалізовані в ДНЗ орієнтують педагогів дошкільних освітніх закладів на правове виховання дошкільнят, пропонуючи знайомити дітей з міжнародними правовими документами, що регулюють відносини між людьми. У ряді освітніх програм для дошкільних закладів заявлено цивільний аспект освіти. У них поставлені окремі завдання розвитку уявлень дітей про свою країну, знаменитих людей своєї батьківщини, прилучення до історико-культурних цінностей свого народу.

Базис правової культури дітей дошкільного віку – це система трьох взаємопов'язаних компонентів: морально-правових уявлень, морально-правових суджень і ціннісних орієнтацій особистості, адекватних уявленням і судженням дітей моделей морально-правової поведінки в суспільстві однолітків і дорослих.

У сучасному дошкільному закладі дошкільнята тільки починають освоювати ази правової культури. Ознайомлення з правами носить ознайомчий характер і готує дитину до засвоєння нею демократичних цінностей і прав людини в подальшому.

Дітям-дошкільнятам доступні лише самі загальні уявлення про свої права і свободи, закріплені у міжнародних та державних документах, а також свободи їх реалізації в різних життєвих ситуаціях.

Це ставить перед вихователями дошкільних закладів такі завдання:

- допомогти дитині зрозуміти і осмислити свої елементарні права;
- формувати почуття самоповаги, поваги до власних прав і прав інших людей;
- розвивати прагнення дитини реалізувати свої права, не порушуючи прав оточуючих її людей.

Вирішенню цих завдань сприяє правове виховання і навчання правам людини.

Перш ніж познайомити дитину з правами, її треба підвести до усвідомлення себе як особистості, повноцінного члена суспільства, розуміння своєї індивідуальності та людської гідності, поваги до самої себе. Тільки той, хто поважає себе і свої права, здатен посправжньому поважати інших людей та їх права.

У змісті виховання правової культури дошкільників виділені наступні лінії: 1. Мої права та обов'язки; 2. Моя країна; 3. Громадянин світу. У процесі правового виховання дітей в ДНЗ можна застосовувати різноманітні організаційні форми і методи роботи. Наприклад, цикл освітніх заходів "Пригоди маленького чоловічка"; настільні, підлогові і настінні гри-подорожі по глобусу, по географічній карті світу, карті-килим; етичні бесіди з дітьми; розгляд ілюстрацій з книг, що відображають морально-правову тематику [4].

Широко використовуються в роботі з дошкільнятами ігри хороводів, "ігри-братання" і "гри-похвали". Доцільно періодично влаштовувати в групі виставки улюблених речей. Беручи участь у відборі експонатів для виставки, діти закріплюють уявлення про те, що у кожної дитини можуть бути особисті речі (іграшки, книги та ін.). Привчаються дбайливо ставитися до своїх і чужих речей. На виставці діти розповідають, звідки у них ця іграшка, як вони з нею грають, чому вона їм так дорога.

У дошкільних навчальних закладах діти набувають елементарних правових знань, які є складовою необхідного дітям комплексу знань про життя. Вони є доповненням до знань про навколишній світ, соціальну дійсність, сприяють формуванню в маленьких громадян загальнолюдських цінностей, що, в свою чергу, є основою для їх соціалізації.

Таким чином, у висновку відзначимо, що формування основ правової культури слід починати з дошкільного віку, оскільки це забезпечить спрямованість навча-

льно-виховної роботи в дитячому садку на вимоги, які будуть пред'явлені дітям в школі. У свою чергу, це дозволить вчителю спиратися на досягнутий старшими дошкільниками рівень розвитку, на отримані в дошкільному закладі, сім'ї, знання, навички та досвід дітей, на активне використання їх у навчально-виховному процесі. Саме тому досягнення належного рівня сформованості основ правової культури у молодших школярів вимагає вдосконалення змісту, форм і методів навчально-виховної роботи в сучасних умовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козлова С.А. Мы имеем право: учебно-методическое пособие / С.А. Козлова. – М.: Обруч, 2010. – 208 с.
2. Эльконин Д.Б. Детская психология / Д.Б. Эльконин; Ред.-сост. Д.Б. Эльконин. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 384 с.
3. Нравственная культура личности: условия формирования / Под ред. А.С. Лаптенка. – Мн.: НМО, 2001. – 180 с.
4. Воспитание нравственных чувств у старших дошкольников: пособие для воспитателей детского сада / Под ред. А.М. Виноградовой. – М.: Просвещение, 1980. – 233 с.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Kozlova S.A. We have rights: study guide / S.A. Kozlova. – M.: Obruch, 2010. – 208 p.
2. Elkonin D.B. Children Psychology. 2nd ed. / D.B. Elkonin; ed.-comp. D.B. Elkonin. – 2d ed., ster. – M.: Publishing center "Academy", 2005. – 384 p.
3. Moral culture of personality: formation conditions / ed. A.S. Laptenka. – Mn.: NMO, 2001. – 180 p.
4. Educating of moral sense of senior preschoolers: A guide for nursery school teacher of kindergarten / ed. A.M. Vinogradovoy. – M.: Prosveschenie, 1980. – 233 p.

Dronzhak N. Formation of the foundations of the legal culture of preschoolers in modern conditions

Abstract. The article discusses the basics of formation of legal culture of preschoolers in modern society, the result of which is their legal education; the ways of forming the basics of legal culture of preschoolers in modern society is also revealed. The psychological and pedagogical features of senior preschoolers are revealed. The formation of the foundations of legal culture as a result of legal education of senior preschoolers is reviewed.

Keywords: *legal education, legal culture, senior preschoolers, legal culture of personality*

Дронжак Н.В. Формирование основ правовой культуры старших дошкольников в современных условиях

Аннотация. В статье рассматриваются основы формирования правовой культуры детей дошкольного возраста в условиях современного общества, результатом которого является их правовая воспитанность; раскрываются пути формирования основ правовой культуры детей старшего дошкольного возраста в условиях современного общества. Раскрываются психолого-педагогические особенности детей старшего дошкольного возраста. Рассматривается формирование основ правовой культуры как результат правового воспитания детей старшего дошкольного возраста.

Ключевые слова: *правовое воспитание, правовая культура, дошкольники старшего возраста, правовая культура личности, компоненты правовой культуры*